

L'APRENTATGE VIVENCIAL A L'AULA

Janina Espuny Monserrat
Universitat de Barcelona
janinaespuny@ub.edu

a Núria Ester

Resum

Al llarg de la vida, aprenem en situació d'interaccions diverses i generalment compartides. De per si, l'aprenentatge és col.laboratiu. En canvi en l'educació reglada, la col.laboració conscient entre les diferents parts s'oblida sovint. Per això diferents propostes s'encaminen cap a una manera de fer més natural en l'educació, sobretot d'infants i adolescents. M'unixo a n'estes perspectives per a mostrar que en l'educació universitària també és aplicable una altra mirada, i passar d'*impartir* una assignatura a *compartir-la*. En l'aprenentatge vivencial a l'aula, creem un buit, que els alumnes poden omplir de la seua pròpia experiència.

Text de la comunicació

1. Començaré fent referència a la meua pròpia experiència d'una classe compartida. Est any, havent participat com a professora al Màster de formació de professorEs, en una assignatura de llengua estrangera, hai après a crear un espai buit i fructífer, i passar a una nova manera de fer i sentir. Això vol dir que si tinc en compte el meu sentir i les creences en les que em topo, si em permeto atravesar-les, aprenc i creixo, i sobretot actuo. Tot això, hai decidit portar-ho a la meua classe, i n'ha resultat una experiència altament humanitzant.

Així que, acabo actuant, tot i pensar al principi que no podia. Pensaments interns tendixen a dir moltes vegades abans d'emprendre alguna activitat, *No, tu no pots fer això*. És a dir, *No, jo no puc*. O, *Com hai de fer això??!!* Ressalto este tipo de pensaments i prejudicis, perquè els alumnes que comencen a ser professorEs, els tenen, i generalment no els tenim en compte. Quan estes creences silencioses i internes mos solen acompanyar sovint en moltes coses que solem emprendre i fer, o no fer. Ja deia Mikhail Bakhtine que som essencialment dialògics. Com a éssers discursius, estem conformats, i els nostres discursos, de varies veus, som plurals internament. Generalment, el sistema educatiu permet i de fet promou que haguéssem de fer les coses com es diuen de fer des d'una autoritat abstracta, la qual se convertix en una veu interna generalment dictadora (seria el *perro de arriba* de la Gestalt, un perseguidor intern), que fa que mos preocupéssem per adaptar-mos a n'esta idea abstracta. És a dir, estem creant tota una sèrie de veus internes paralitzadores, en lloc de veus alliberadores i creatives.

En tot això, no es té en compte en cap cas el ser de la persona, o com diu Carlos González l'essència de la persona, o com diu Ken Robinson, la seua creativitat. Tindre en compte a la persona vol dir treballar a l'aula en estos aspectes que mos conformen, però en què no solem reparar en el món acadèmic. D'alguna manera s'espera que l'alumne tingue un saber fer que no ha après enlloc, i això l'encorseta més que alliberar-lo. Així que, des de la meua pròpia vivència, sentirs i creences, i havent-ne prèsc consciència, invito els alumnes a donar cabuda a l'aula a dos elements poc habituals: compartir els sentirs i confrontar les nostres pròpies creences (sobre per exemple el nostre nou encontre al voltant d'una assignatura *Metodologia de la investigació científica a l'aula* i que hem de compartir durant uns mesos).

Com diu Claudio Naranjo (2004), d'alguna manera sortim coixos dels estudis universitaris. L'educació, sigui del nivell que sigui, ha tendit a construir-se en base al coneixement cognitiu i analític de l'hemisferi esquerre del cervell, científic, classificador, raonador. I ha tendit a deixar de banda el coneixement de l'experiència i del sentir, de l'hemisferi dret, creatiu, espontani, lliure, metafòric, intuïtiu. Allavors, quan comencem a ser professorEs, entre altres professions, tenim molta informació acumulada, i no tenim una cosa important, no tenim saber fer ni autoconeixement ni confiança. En la classe de Màster de formació de professorEs, i a vegades davant la reacció perplexa dels alumnes, hem treballat justament el contacte en la pròpia confiança i hem compartit coses que normalment retenim. Estem davant professorEs novellEs, i sembla que una de les coses que més necessiten per a presentar-se a les seues classes primeres, és conèixer-se a n'ellEs mateixEs, i saber com fer davant del seu públic.

2. Què fa possible *compartir* una assignatura en lloc d'*impartir-la*. L'enfocament humanista a l'aula recupera l'hemisferi dret, menystingut habitualment, i permet passar d'una metodologia analítica i impartida a una metodologia humana i compartida. L'element principal que permet passar de lo 'científic' a lo 'humà', és completar la mirada, i compartir el sentir i les vivències de cadascú dels presents en la situació. Per a n'això, establim una roda on cadascú expressa el seu sentir, la qual cosa fa que afloren les creences, expectatives, temors, inseguretats, inquietuds, alegries, etc, i així cadascú aprèn a partir de la seua pròpia persona i història de vida, i també en l'escolta dels altres. En esta obertura, estem canviant una línia d'aprenentatge vertical, on el professor dicta i impartix, per una línia d'aprenentatge horitzontal, on introduïm a l'aula una visió relacional i més ampla de la persona.

Recordo durant el meu primer any com a docent a la UB, fa vint anys, passant a l'altra banda, dixava de formar part dels discursos dels alumnes sobre els professors, per a començar a sentir los discursos dels professors sobre els alumnes, *Tenen un nivell x o y, És que no lligen, No parlen a classe, etc.* Recordo un sentiment de sorpresa i un pensament que en francès va ser, *Nous sommes dans deux univers étanches*, que vol dir Estem, alumnes i professorEs, en dos universos impermeables, o paral·lels i que no es toquen. Allavors, i probablement com a reacció, em vaig posar a fer classes molt interactives i de contacte en l'alumne. Les classes de francès, de llengua francesa a Filologia, m'ho permetien ja que eren poc nombroses. Los meus interessos per la Pragmàtica i les interaccions discursives, la polifonia discursiva, m'inclinaven a portar la meua atenció a la interacció, a l'expressió a classe, a la subjectivitat, la meua i la dels estudiants.

Per a completar est interès més aviat teòric, i de fet per una necessitat de completar-me jo mateixa, vaig començar a buscar formacions humanistes (Gestalt (Fritz Perls), SAT Educa (Claudio Naranjo), Constel·lacions Familiars (Bert Hellinger)). En estos nous contextos, vaig puguer desenvolupar i confirmar que el diàleg a l'aula, l'interès per construir conjuntament i compartint, més que impartint, era del tot prioritari, i estava donant fruits. Algun d'ells són haver creat un taller de conta contes, per aprendre un idioma estranger (Espuny Monserrat, 2008), haver modificat les classes de llengua estrangera, anant cap al format taller, en lloc de la classe magistral (Espuny Monserrat, 2009a i b, 2013), i actualment, haver arribat a l'aula, en un programa en blanc, per a construir l'encontre a partir d'un treball compartit i vivencial.

3. L'aprenentatge vivencial a l'aula. Esta manera de fer i de viure l'aula, introduïnt-hi el sentir i les creences de la persona, suposa una visió holística de la situació i de les persones que la conformen. Coincidix en algunes concepcions que van a parar a llocs semblants, i també suposa una aportació pel fet d'aplicar-la en un context diferent, en este cas l'aula universitària. L'aprenentatge compartit, vivencial, d'escolta i feed-backs, a l'aula, coincidix en molts aspectes de la Metodologia del consens (SAT Educa), i en molts punts de la mirada que ofereix Carlos González (2011 i 2012).

La Metodologia del consens és una manera de fer, aprendre i decidir entre totEs. Les persones

es troben reunides en una situació on no hi ha cap autoritat dirigint l'assumpte. La creença base de la metodologia del consens és que cada persona té una part important de la veritat; els valors són respecte, confiança, cooperació, no-violència, bona voluntat, veracitat, diversitat, inclusivitat, responsabilitat compartida per les accions del grup; i les capacitats, paciència, escoltar i parlar de manera disciplinada, participació activa, creativitat, desig d'experimentar, resolució de problemes.

Tot d'aspectes que també trobem en els documents del professor Carlos González Pérez. Molt interessant és la diferència que fa entre la 'atenció' a classe, de part dels alumnes, i la 'presència' de totEs, alumnes i professorA. Som persones, essències presents, i som totEs *mestres* de l'encontre, ja que cadascú hi aporta algo important, la seua persona. També és molt clarificadora la seua idea d'ensenyar a agafar força: "Hemos ampliado las fronteras de nuestro conocimiento de tal manera que toda persona puede convertirse en científico, ya que el laboratorio es su propia consciencia. Para poder llevarlo a cabo es necesario empezar por el autoconocimiento, que de forma natural nos irá llevando a sentirnos creadores de nuestra propia vida, podemos llamar a este proceso *empoderamiento*. La escuelas, en general, enseñan ignorando todo esto y propiciando un proceso inverso: el *desempoderamiento*, que inevitablemente lleva al victimismo. Este es el motor de la mayoría de los conflictos que hoy en día vive la humanidad" (2011: 12).

En definitiva, es tracta de fer entrar a classe la vida dels alumnes, per a que visquen durant la classe, en lloc de morir escoltant des d'una posició vertical. És un aprenentatge guiat per unA facilitadorA, més que per unA ProfessorA. Esta idea és potser costosa de canviar, sobretot en les classes de la universitat, on tenim la idea que elA professorA senta càtedra. Tot i que jo, com a professora, tingue més anys d'experiència que els meus alumnes en certs assumptes, si dicto la meua experiència no dixo entrar la dels alumnes, que són persones que han de descobrir, més que la meua vida, la seua pròpia. La meua la puc posar en paper i la poden llegir. La seua, l'han de palpar, expressar, compartir i sentir-la.

Això fa que tothom trobe el seu lloc, flexible, viu i en espai, en oposició a l'encorsetar-se en un posició fixa i demandant d'un saber i/o d'un rol determinats. Encara sento estudiants que pregunten constantment *Què s'ha de fer?? Què vols que face???* Jo, facilitadora, puc assenyalar que en esta pregunta, l'estudiant està buscant fora i probablement la satisfacció delA professorA, en lloc de la seua pròpia. I puc assenyalar-li com tot sovint, surten aquelles creences limitadores del tipus, *No, no puc fer això*, i com freqüentment surt per la tangent i busca diverses excuses, *Era massa abstracte, Això ho diu l'autor, jo no ho sé, No sé com fer-ho, Crec que no m'entendreu, Hai fet molt errors*, en lloc d'entrar en si i enfortir-se. Els participants que escoltem com algú fa un treball, i sobretot en quin sentiment es queda a l'haver-lo realitzat, podem subratllar com li surten molts pensaments que interrompen el curs de l'aprenentatge, i el decurs del propi ser esdevenint i aprenent. Una vegada vistes les creences, i relativitzades, queda el sentir d'haver fet algo personal i propi. I allavons, passa el miracle, la motivació creix al vere com s'aprèn a partir de les interaccions que van sorgint, com aprenem dels atres, d'unA mateixa, com mos emmirallem entre totEs. És fàcil, que per la força de l'hàbit, la figura del professorA s'impose, digue el que pensa i tingue l'última paraula, per ser consideratDA l'expertA. Quan, de fet, escoltar els estudiants i que s'escolten entre ellEs, dóna una nova perspectiva al saber ja embutxacat de les autoritats. D'esta manera l'aprenentatge pot ser viu, introduïnt la vida i paraula dels estudiants, introduïnt l'intercanvi i la forma del cercle, que vol dir que totEs estem a la mateixa distància del centre de la roda, havent xafat més o meys camí, però sempre a la mateixa distància de l'eix central.

4. Resultats d'alegria, reflexió, trencadissa d'esquemes, i força. Destaco alguns feedbacks dels assistents a n'est aprenentatge vivencial i circular, a l'aula. Una estudiant diu, *Les*

meues referències bibliogràfiques del meu treball són les persones que han assistit al curs (Marianna). Bonic. Impressionant. I una altra diu, *Per a mi, l'assignatura Metodologia... ha significat un trencament amb totes les estructures mentals que tenia* (Irene). Important, impactant, útil. I una altra, *Curieusement, ces cours qui ne semblaient avoir rien à voir avec le Master, sont ceux que j'applique le plus dans mes propres cours* (Alicia). I un altre, *Un fet que en el primer moment em va desestabilitzar, però que vaig anar comprnent i acceptant, fins i tot valorant positivament és la flexibilitat d'un pla docent* (Carles). De primer, perdien les referències, per a finalment, trobar-les en si mateixos.

Conclusions

L'aprenentatge en col.laboració conscient és possible i creatiu, també a la universitat. Convé introduir a l'aula l'hemisferi dret, els sentirs i les creences de l'alumne, i de totes les persones presents a l'aula, també de la professorA. És la manera de mantindre la classe en vida, motivació i innovació constant, i és la manera de formar persones completes i positives, en creativitat, ocurrencies i sentirs en força. És necessari que l'educació, també superior, sigui completa, i que sigui escolta, ja que quan una persona se sent escoltada, inevitablement creix.

Bibliografia

Espuny Monserrat, J. (2008). L'expérience d'un atelier de contes. *Colloque international Didactique du français par la pratique théâtrale*. Tunis: Institut Supérieur des Sciences Humaines de Tunis.

Espuny Monserrat, J. (2009a), L'homogénéisation du niveau dans un atelier de langue étrangère. *II Congrès Luso-Espagnol d'études francophones*, Barcelona: Universitat de Barcelona.

Espuny Monserrat, J. (2009b). Gestalt i ensenyament. *II Congrès Internacional UNIVEST09 Claus per a la implicació dels estudiants a la universitat*. Girona: Universitat de Girona.

Espuny Monserrat, J. (2013), Journal de prof, journal d'apprentissage. *XXI Congrès de l'APFUE*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

González Pérez, C. (2011). *Veintitrés Maestros, de Corazón. Un salto cuántico en la enseñanza*. Madrid: Mandala Ediciones.

González Pérez, C. i Usón, P. (2012). *Entre Maestros*. Alea Docs & Films / ICAA / TVE.

Naranjo, C. (2004). *Cambiar la educación para cambiar el mundo*, Barcelona: La Llave.

SAT Educa. Jornada Encuentro de educadores y terapeutas. Madrid, 2012.

Qüestions i/o consideracions per al debat

Seria impactant aplicar esta metodologia a tots els nivells d'educació i aprenentatge. Seria especialment formador tindre en compte les creences, prejudicis i pensaments sobre les

activitats proposades. I tindre en compte també els sentiments a l'aula, cosa que permet desenvolupar l'escolta, el respecte, permet tindre interaccions riques i vivencials, més que teòriques, d'opinió i de voler tindre raó. Això implica transformar-se com a persona i com professorA, i també com a alumne. Implica una mirada que s'amplifica i que surt dels preconceptes i dels hàbits.